

Institute of East Asian Studies, Faculty of Arts, Charles University

OPONENTSKÝ POSUDEK

disertační práce: Buddhist Rituals of Death in Contemporary Korea

autor práce: Mgr. Marek Zemánek

vedoucí práce: doc. Radek Chlup

Práce Mgr. Marka Zemánka je podstatným příspěvkem k problematice rituálů v mnoha směrech: může ozřejmit konkrétní (komplexní) rituál související s konkrétní (omezenou) dobou v konkrétní zemi (Koreji) v jeho širokém zázemí, lze ji ovšem využít ve velmi obecném teoreticky zaměřeném rámci vzhledem k přehlednému a detailnímu zpracování, také číst jako studii o rituálech smrti a jejich komplikované struktuře, ale vzhledem k analyzovaným textům vnímat mj. jako součást textového korpusu, resp. zcela jinak – jako výchozí studii ke způsobům transformace a modernizace religiózních textů a aplikace aktuálních performančních technik sloužících k uspokojení „klientů“, tedy jako svého druhu sociologickou práci. Text a jeho jednotlivé kapitoly jsou výsledkem dlouhodobého studia a výzkumu teoretického i praktického, autor práce zkoumal rituální provedení v relativně dostatečně dlouhém i reprezentativním časovém úseku a není třeba dodávat, že je obeznámen s rituály smrti v širokém kontextu teorie i historie náboženství, buddhismu (původního a jeho dálnovýchodních variant), antropologie, dějin Koreje i dálnovýchodní literatury a jejích žánrů. Z uvedeného vyplývá, že Marka Zemánka považují za zcela kompetentního ve všech nezbytných ohledech.

Strukturně se práce odvíjí od teoretického základu k praktické demonstraci, obsah je promyšlený a dotažený, demonstrační materiál (texty, osobní poznámky i fotografie) doplňuje text vhodně a není pouhou výplní. Dostatečně reprezentativní je i bibliografie.

Protože každá z kapitol přináší sumu nových poznatků, pokusím se chronologicky shrnout a upozornit na ty podle mého názoru nejpodstatnější. V první části autor popisuje v nezbytných střízlivých obrysech a také přesvědčivě svůj přístup k tématu (teoretická východiska, způsoby a postupné kroky terénního výzkumu), resp. stav výzkumu. Zde připomínám – neboť autor se zjevně neodvážil otevřeně kritizovat své předchůdce a současníky – neúplnost a torzovitost výzkumu, tedy fakt, že se nemohl opřít o dostatečnou či věrohodnou literaturu ani v teoretické části, a také to, že terénní výzkum dalších sporadických, většinou korejských badatelů, nebyl ani patřičně rozsáhlý, ani spolehlivý, natož podložený teorií.

Kapitola o rituálních součástech přináší mj. autorův pohled na samotný rituál. Za výrazné a také originální považují členění jeho složek do vertikální a horizontální osy se středobodem, kterým je tělo zemřelého: v tomto rámci se odehrává celý rituál (nejen buddhistický), v jeho prospěch konají explicitně či implicitně přítomní aktéři. Zpracování této části se opírá o

Institute of East Asian Studies, Faculty of Arts, Charles University

poměrně široké teoretické i praktické zázemí a jde o komplexní uzavřený a zároveň otevřený celek s výraznou akcentací klíčových stavebních jednotek i průsečíků teorie a praxe.

Bezprostředně tematicky navazující část o struktuře a typologii rituálu je uvedena širším kontextem. Autor v ní vysvětluje s příslušnými ukázkami i osobními vstupy stupně rituální praxe: zde oceňuji zasvěcený popis rituálních kroků s demonstrací „šablon“ zpěvů (recitací), příslušejících jednotlivým úkonům s odkazy na zmínky ve starých kronikách a dalších světských textech. Tento oddíl je zřejmě nejpopisnější, nicméně obohacený o mnoho ne zcela známých skutečností. Jeho přínosem je vysoká informační hodnota a širší kompilovaného materiálu i demonstrováných zkušeností: každou ze strukturních složek by bylo možné rozpracovat do samostatné studie, neboť materiál k tomu sám vybízí.

Čtvrtý celek je zaměřuje na realizaci rituálu *čchōndodžä*. Podle mého názoru jde o nejzajímavější část, kde autor vysvětluje konkrétně, jak se vztahuje předepsaný text k dnešní realizaci rituálu, jak a kde ho zaznamenal, jak pracují aktéři s prostorem, jak ho vnímají (jak ho lze vnímat), a co do něj dnes může patřit. Jedná se opět o výsledek autorova dlouhodobého výzkumu, který ho vedl od oficiálních (dostupných) rituálů až k téměř obskurním, jež se ovšem mohou v budoucnu kodifikovat a proniknout do původně předepsané struktury alespoň v regionální tradici nebo specifickém kontextu. Zásadním zjištěním ovšem je, že rituál má mnoho vrstev, které se nejen prolínají, ale jsou živé natolik, že dovolují rituál obměňovat a samotné opakování performance může znamenat (s ohledem na všechny aktérské složky) i výraznější proměny, které se mohou odrazit i na textovém provedení. Jisté je také, že neexistuje jediné provedení rituálu, to je odstupňované s ohledem na „klienta“ a konkrétních možností místa i konkrétního vykonavatele. Tento celek autor práce uvádí s texty a jejich komentáři do všech podrobností, zaznamenává veškeré jemu známé kroky i vsuvky do rituálního rámce s tím, že zachycuje reálný stav k dnešnímu datu, od čehož se bude možné odrazit v budoucnu, ať už v jeho vlastním návazném výzkumu, tak i v každém dalším dílčím i obecnějším studiu rituálů smrti.

Z koreanistického hlediska jsou vysoce podnětné závěry práce, odkazující k pochopení současného (postmoderního) účelu rituálu a jeho složek. Vystihují poměrně přesně podstatu korejských rituálů (nejedná se tedy o zcela ortodoxní tradici, ale o součást široké místní náboženské tradice), která výsledně směřuje k rozšířenému vnímání rituálů jako rodinné či osobní praxe. Ta se může mnohdy jevit až příliš vzdálená původnímu čistě náboženskému (buddhistickému) základu.

Práce bude nepochybně publikována: pro knižní podobu doporučuji pečlivou revizi textu a jeho rozšíření o úvodní část, zasazující rituál do širšího dějinného a religiozního kontextu. Podle mého by bylo velmi vhodné dodat minimálně do přílohy jeden další komentovaný, byť jen dílčí překlad rituálních textů z těch, které má autor rozpracované. Jednotlivé kapitoly, subtemata a teze bude také velmi snadné aktualizovat a rozpracovávat do časopiseckých článků a studií.

Práce je podle mého názoru zralá, podložená ve všech nutných aspektech teorií i obsáhlým terénním výzkumem, také prověřená několika prezentacemi na mezinárodních fórech, texty

Institute of East Asian Studies, Faculty of Arts, Charles University

byly pečlivě přečtené a konzultované se samotnými účastníky rituálu, teze ověřené ve svém konkrétním kontextu, zachycené jsou i nové trendy, které se už v rámci rituálu považují za alespoň místní tradici.

Zajisté by bylo možné vyjmenovat mnoho oblastí, o něž by mohl autor práce svůj text rozšířit, stejně jako se pustit do výčtu drobností, které nejsou stoprocentně dotážené či formulačně ne zcela dokonalé. Autorův pohled však považuji za promyšlený i relevantní, jeho práci za původní a poměrně zásadní text, v koreanistickém prostředí nový. Předložená práce je výsledkem dlouholetého studia a výzkumu a má nepochybnou hodnotou pro oborový i mezioborový diskurs. Disertační práci Marka Zemánka považuji za nadstandardní, prokazující autorovu erudici religionistickou i koreanistickou, vyhovující požadavkům kladeným na tento typ prací. Proto je mi potěšením doporučit ji k obhajobě.

Předloženou disertační práci předběžně klasifikuji jako „prospěš“.

V Praze, 10. 5. 2017

doc. Miriam Löwensteinová, Ph.D.

FF UK, Ústav Dálného východu, Celetná 20, Praha 1

e-mail: mlowensteinova@gmail.com